

ПРИЧИНИ ЗРОСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕНТРОПІЇ І СОЦІОЛОГІЧНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЙОГО СТРИМУВАННЯ

РАДЗІВІЛЛІ Олександр Анатолійович,

кандидат юридичних наук,

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

В статті досліджуються поняття «соціальна ентропія» – як феномен зростання непередбачуваності й непередбачуваності соціальних процесів, характерний для кризових періодів розвитку суспільств, і «соціокультурна рефлексія» – як множина відображень у колективній свідомості суспільства узагальненого досвіду його історії: аналізується вплив соціокультурних рефлексій на динаміку соціальної ентропії та розглядаються можливі напрями соціологічно-правового регулювання впливу соціокультурних рефлексій на стан суспільства з метою мінімізації зростання соціальної ентропії.

Ключові слова: соціальна ентропія, соціокультурна рефлексія, наратив, соціальна і культурна динаміка, модерн, постмодерн, солідризм, соціально-правові методи, соціологія права, соціальна інженерія, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми

Під час радикальних соціально-політичних трансформацій суспільство даремно витрачає значний конструктивний потенціал, яким, вже в силу свого організованого існування, наділена будь-яка соціальна система. Матеріальні й моральні збитки від таких втрат обумовлені, передовсім світоглядними проблемами: саме відмова від старих і пошук нових світоглядних орієнтирів є одночасно в режимі взаємопосилення причиною й наслідком соціальних криз. Наукою належним чином не оцінені механізми забезпечення «оптимуму» в темпах і обсягах оновлення суспільного життя при збереженні здорового консерватизму. Попри досягнення соціальних наук, соціальні зміни й донині обумовлені не науково обґрунтованими критеріями, а спонтанними соціокультурними рефлексіями – випадковими за змістом і непередбачуваними за наслідками явищами колективного реагування членів суспільства на геосоціальні подразники.

Особливої непередбачуваності соціокультурні рефлексії набувають в сучасний перехідний період історії людства, охарактеризований як постмодернізм, коли системні знання витісняються найрізноманітнішими модифікаціями «інформаційного шуму», а в суспільствах втрачається повага до науки й наукових знань, інших надбань культурної спадщини Нового часу (Модерну), який серед іншого, дав світу право, правову державу і громадянське суспільство, звільнене від кастово-станових засад спадкового нерівноправ'я.

Емансиповане від більш давніх форм регулювання суспільних відносин, таких як релігія й військово-політичне управління, право, як і сам Модерн, є невід'ємною складовою наймолодшого з двадцяти одного виділених А. Тойнбі регіональних суспільств – Західно-християнської цивілізації [12, с. 34]. Реально ставши впродовж ХХ століття частиною глобального співтовариства, істотно вестернізовані регіональні суспільства планети, опиняються тепер перед загрозою відкритих протистоянь, відмовившись від механізмів соціалізації підростаючих поколінь, впроваджених Новим часом і Західною культурно-правовою традицією [1, 30].

Домінуюча нині концепція соціологічного праворозуміння [6,7,8] сформувалася як компроміс і «синтез» між ліберальною й солідариською політико-правовими доктринами, взаємодія й протистояння яких визначили діалектику Нового часу. Напротивагу позитивіському розумінню, що ототожнює праву з волею законодавця, соціологічний підхід значно урізноманітнює форми існування правових норм і розширює можливості права гнучко й толерантно впливати на суспільне життя, стаючи органічною складовою культури як комплексного (антропогенного) системотворчого чинника суспільства як соціальної системи. Соціологічне праворозуміння дозволяє знайти спільну основу для правових систем різних культурних традицій, повернутися до тієї «точки біфуркації», в якій західне право розійшлося з іншими явищами культури, зрештою, розробити гнучкі механізми динамічного зворотного зв'язку між правовими й неправовими елементами культури і суспільного життя [10].

Емансиповане право європейського походження зберігає при цьому домінуючу роль в комплексі антропогенних системотворчих чинників суспільства, маючи ефективні засоби конструювання правил суспільної поведінки на науковій раціональній основі і можливість уникати проблем нетолерантності, пов'язаних з релігійними й військово-політичними ідеократіями. Отже право залишається надійним і ефективним засобом впливу на суспільне життя, і воно продовжує бути актуальним, вестернізуючи

традиційні правові сім'ї і складаючи основу міжнародного публічного й можливого в майбутньому транснаціонального права.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій

Засновники соціології О. Конт і Г. Спенсер, розглядаючи останню як природничу науку, розвивали її в руслі натуралізму, давши перший поштовх для використання в суспільних науках ідей і моделей наук природничих [7, с. 14]. Важливим наслідком становлення соціології у XIX столітті стали соціальні моделі нового типу – побудовані не на просвітницькій енциклопедичності попереднього століття, а на виведеній з презентабельних емпіричних досліджень позитивній науці. Так Е. Дюркгейм, визначив предметом соціології соціальний факт і, розрізняючи морфологічні (матеріальні) й духовні соціальні факти, виділив з духовних фактів суспільні цінності – як основу єдності (солідарності) суспільства, розглядаючи останнє як ціннісно-нормативну систему. Л. Дюгі більш прагматично визнав в якості основи солідарності не спільні цінності, а «симбіотичну» взаємозалежність членів суспільства, яка й обумовлює правила (соціальні норми) їх поведінки [7, с. 48].

Наукова основа не зберегла соціологію від множення її вульгаризованих інтерпретацій на межі науки й політики, які стали об'єднаними ідеологіями для безлічі політичних рухів, що в різних формах втілювали солідаристські тенденції, істотно потіснивши пануючий у перших століттях Нової історії лібералізм. Якщо лібералізм, зосереджений на домінанті індивідуальної свободи над колективними цінностями в цій зосередженості не допускав варіацій, то солідаризм, як ідеологія примату спільних цінностей над індивідуальними міг утворювати доволі варіантів: корпоративний, етнічний, расовий, державницький (етатизм), національний, класовий. Перша половина XX століття при загальній домінанті солідаризму характеризується єдністю й протистоянням «націонал-солідаризму» та «інтернаціонал-солідаризму», а після II-ї світової війни перший зливається оновленим ліберальним (неоліберальним) міжнародним порядком розвинених держав, а другий утворює альтернативну йому «світову систему соціалізму», на деякий час об'єднуючи навколо себе всі «ліві» сили світу: постколоніальні молоді держави, корінні народи, расові групи, що потерпали від дискримінації, робітничий рух, молодь, жінок тощо. Саме це нетривке об'єднання різнорідних сил спромоглося сформулювати ідею нової загальнолюдської солідарності і навіть інституціалізувати її в концепціях «Права розвитку», «Сталого розвитку», «Спільної спадщини людства», і роботі таких органів системи ООН як МОП, ЮНЕСКО, ЮНКТАД, ЮНІДО, ЮНЕП та інші.

«Емансипація» соціології від природничих наук, а разом з тим і від радикального солідаризму пов'язана з доктриною суб'єктивізму, зосередженому на принципових відмінностях законів суспільства й природи. Суб'єктивізм увів два важливі принципи соціологічних досліджень: перший, онтологічний – принцип матеріалізації ідей, констатація обумовленості соціальних реалій волею колективного вибору і вмотивованої діяльності суспільства; другий, гносеологічний – обумовленість характеру відображення об'єктивної реальності суб'єктивними обставинами: попередніми установками, масивом і характером отриманих знань, режимом дослідження тощо. Фундатор суб'єктивізму М. Вебер увів поняття «соціологія розуміння» [3, с. 104], як новий науковий принцип, що вимагає постійної рефлексії дослідника, оцінки ступеня адекватності відображення ним реальності, враховуючи поправку на суб'єктивні обставини. Процес пізнання людиною буття М. Вебер розглядає як саморозвиток концептуальної системи його досвіду і знань, яка є автономним динамічним і складним (за виразом П. Сорокіна «інтегративним») феноменом, наділеним власним законом впорядкованості. М. Вебер довів, що сутність соціального буття, на відміну від біологічного чи фізичного, полягає у наявності в соціальному бутті сенсу. Дещо узагальнюючи це положення можна стверджувати, що тільки ті дії людини є насправді людськими, які наділені сенсом: не розуміючи сенсу своїх дій людина діє як тварина чи механізм [4].

З другої половини XX ст. нові напрямки соціологічно-правових досліджень зосередились на підвищенні ефективності впливу на суспільне життя права (Ж. Карбоньє, Р. Пенто, М. Гравітц, Р. Паунд, Дж. Френк, Б. Кардозо, О. Холмс, К. Левеллін, Т. Парсонс та ін.) [7, с. 54]. Р. Паунд розглядає право як інструмент соціального регулювання або «соціальної інженерії». З Т. Парсонсом пов'язано формування «загальної теорії соціальної дії»: відповідно до якої право є процесом мінімізації розходження між фактичною поведінкою індивідів і системою нормативних очікувань суспільства [6, с. 108].

П. Сорокіна розробив фундаментальну теорію соціальної й культурної динаміки [16], розглядаючи її як різномасштабні флуктуації – чергування альтернативних тенденцій у динаміці культурних і соціальних систем. «Флуктуаційна динаміка» відбувається як для суспільства в цілому – у єдності його матеріальних, духовних та інтелектуальних складових, так і виключно на рівні його культури чи окремих її феноменів – як автономних концептуальних систем. Культура розглядається як вища для суспільства концептуальна цілісність, об'єднана єдиним задумом або стилем – тим чинником, який

інтегрує культуру у «мислиме ціле». Саме ця «мислима цілісність» змушує розглядати культурну динаміку як спонтанний перехід множини чинників, одним стилем взаємопов'язаних до переходу, іншим чином – після [11, с. 52]. Сам же перехід відбувається як спонтанний сплеск ентропії – втрата цілісності, стилю, структури і впорядкованості.

Досить актуальною темою соціально-правових досліджень є визначення соціальної ролі розуміння (сенсу) втіленого, зокрема й через право, як «писаний розум» в роботах К. Ясперса, Є.Фромма, Ю.Хабермаса [9, с. 53]. На думку Ю. Хабермаса, розуміння є «істотною тенденцією сучасного духовного життя, з якою пов'язано обговорення найпріоритетніших інтересів і обґрунтування принципів, на яких повинно будуватися сучасне суспільство, якщо воно хоче забезпечити чесне співробітництво між своїми громадянами як вільними і рівними особами» [13].

Дослідження власне соціальної ентропії пов'язані з роботами Г. Хакена [14] і І. Пригожина [8]. Положення синергетики Г. Хагена адаптував до соціодинаміки В. Вайдліх. Власне термін «соціальна ентропія» знаходимо в роботі англійського соціолога Ернста Гелнера [4].

Наукова новизна положень статті.

У статті розвиваються ідеї соціології права в контексті визначення і аналізу феномену «соціальної ентропії» – як показника кризовості перехідних періодів у стані суспільства, і «соціокультурна рефлексія» – як чинник, що впливає на динаміку (зростання чи зменшення) соціальної ентропії. Вивчення цих феноменів допоможе адекватно оцінювати вплив соціокультурних рефлексій на суспільну свідомість взагалі і правосвідомість зокрема, формувати моделі безкризових сценаріїв «перехідної» поведінки суспільства та його інституцій, стане важливою складовою загальної теорії про перехідні стани великих соціальних систем.

Формулювання цілей статті.

Основною метою статті є визначення нових перспектив правового регулювання спонтанних і загально неконтрольованих процесів соціокультурної динаміки в контексті соціологічної концепції праворозуміння, на основі дослідження й моніторингу: по-перше, загальних закономірностей соціальної динаміки і, по-друге – впливу феноменів нематеріального буття суспільства під загальною назвою «соціокультурні рефлексії» на особливості його соціокультурної динаміки.

Виклад основного матеріалу

Соціокультурна рефлексія – як множина відображень у колективній свідомості суспільства узагальненого досвіду його історії – є основою поведінки суспільства, можливо іноді усвідомлюваною, але переважно підсвідомою. Соціокультурні рефлексії є нарративом – інтегрованим продуктом раціональних та ірраціональних (емоційних) реакцій колективної свідомості. Отже соціокультурні рефлексії можуть бути результатом як більш, так і менш об'єктивного відображення реальності в суспільній свідомості.

Соціокультурні рефлексії одного суспільства можуть втілюватися у більш чи менш впорядкованих концептуальних системах, здатних більш чи менш гармонійно взаємодіяти з соціокультурними рефлексіями інших суспільств. Прикладом таких концептуальних систем можуть слугувати: принцип побудови трієри чи колісниці, єгипетські піраміди, світові релігії, Махабхарата, Іліада, Біблія, скіфська пектораль, фрески Санторина, Помпеї і Копана, Пополь-Вух, Римське право, Декларація прав людини і громадянина, Кобзар, Статут ООН і т. ін. Соціокультурні рефлексії можуть визначати основні характеристики політико-правової системи суспільства, напрямок і зміст його соціальної динаміки, зокрема його розвиток чи деградацію.

Внутрішній дуалізм соціальних систем. Об'єктивно вся сукупність соціокультурних рефлексій будь-якого суспільства містить внутрішній дуалізм. Це означає, що у будь-якій просторово-часовій локалізації суспільного життя найбільш вірогідною є ситуація, коли в межах колективної свідомості суспільства одній ідеології «А» протистоїть ідеологія чи сума ідеологій, об'єднаних під загальним знаком «НеА». Доки єдність переважає над розпадом, співіснування «А» і «НеА» в силу своєї діалектичності триває у вигляді флуктуацій – чергуванні переваг то одного то іншого начала. В кризові періоди суспільство може пережити біфуркацію – спонтанну поляризацію єдиної системи на «А» і «НеА» у вигляді концентрації духовних, інтелектуальних і матеріальних ресурсів суспільства навколо цих умовних протилежних начал. Поляризація (біфуркація) є власне завершенням, «розрядкою» того нетривалого й непевного стану системи, коли вона втрачає звичні рівні структурованості і переживає критичне лавиноподібне зростання ентропії як міри невизначеності й неупорядкованості.

Причини зростання соціальної ентропії. Ентропія є мірою невизначеності і неупорядкованості в складних, відкритих динамічних системах, якими є зокрема й суспільства. Закон довільного зростання ентропії було відкрито Л.Е. Больцманом у 1872 році. Узагальнено цей закон можна сформулювати

таким чином: «довільне протікання процесів веде до деструктуризації (дезорганізації, дисипації, розпаду і т.п.)».

Використання поняття ентропія для соціальних явищ піднімає низку проблемних питань. По-перше, деякі автори, екстраполюючи на соціальні явища розуміння ентропії стохастичних фізичних процесів, однозначно зв'язують зростання ентропії з рухом до одноманітності. Так, Ернест Гелнер порівнюючи аграрне й індустріальне суспільства, вважає, що останнє характеризується значно вищим рівнем ентропії в силу численних процесів уніфікації. Врятувати індустріальне суспільство від ентропії може лише вторинне урізноманітнення: певна ознака стає антиентропійною, якщо в її основу покладено рису, яка позначена тенденцією не розподілятися рівномірно [4, с. 25].

Проте якщо «атомізація» фізичних явищ є дійсно розпадом (дисипацією), то рух до одноманітності в досить складних за своєю природою соціальних процесах, традиційно розглядається як негентропійний процес, тобто навпаки, як рух до впорядкованості. Не можна собі уявити, наприклад, право без одноманітності дії його норм на невизначене коло осіб. З іншого боку, не можна не визнати, що одноманітність у соціальній системі – це явище, яке хоч і спрощує управління суспільством, але прирікає його на кризові явища при будь-яких істотних змінах умов: адже саме внутрішнє різноманіття системи наділяє її потенційною здатністю адекватно реагувати на різнопланові виклики. Отже впорядкованість в соціальній системі – це не стільки одноманітність, скільки гармонія відмінностей, об'єднаних тим чи іншим принципом (законом гармонії). Загалом же для соціальних систем проблемною є не сама ентропія, а її різке неконтрольоване зростання.

Можливі причини зростання соціальної ентропії. Спеціальний варіант закону довільного зростання ентропії – «закон соціальної ентропії» можна сформулювати таким чином: «Динаміка суспільства, в якому не проводиться належна культурна робота з підтримки в ньому розуміння головної мети (сенсу) людського буття, має тенденцію до розсіяння його духовних, інтелектуальних і матеріальних ресурсів внаслідок спонтанного нелінійного зростання локальних різновекторних процесів концентрації цих ресурсів навколо засобів досягнення мети, помилково визнаних за саму мету». Основна ж мета – гуманізація людини визначена її космічним призначення – бути впорядковуючим началом Всесвіту.

Закон довільного зростання ентропії для соціальних систем означає, що суспільство, в якому відсутня спеціальна діяльність з «гуманізації» його культурного життя, приречене на зростання соціальної ентропії. Як це ілюструє гравюра Ф. Гойї «Сон розуму народжує чудовиськ». Різкі темпи зростання ентропії в суспільстві пов'язані з послабленням «оздоровлюючої» (негентропійної) дії всіх чотирьох складових культури: системи цінностей; системи знань; системи регулювання суспільних відносин і мистецтв [11, с. 1156]. Іншими словами цю причину можна визначити як зниження у соціальній системі відносної ваги і авторитету «носіїв впорядкованості» і взаємопов'язане з ним збільшення відсотку і впливу на суспільство «носіїв ентропії».

Носіями впорядкованості в соціальній системі можуть бути як об'єкти, так і суб'єкти. Наприклад об'єктами – носіями впорядкованості можуть бути бібліотеки, музеї, парки, інші заклади культури, куточки дикої природи, доступні для людей спортивні майданчики й водойми, хороша музика, інші взірці вільного й натхненного мистецтва, оздоровчі системи, позитивний світогляд. Всі ці об'єкти не можуть підтримуватися в належному стані без відповідного світогляду. Усувати ентропію за рахунок розвитку естетичної складової публічного життя населення, правильної організації дозвілля, забезпечення роботи соціальних служб, мережі естетичного виховання, психологічного розвантаження тощо можливо лише при спонтанній зміні всіх складових культури, в тому числі й середньостатистичних мотивацій публічної діяльності – як складової соціокультурних рефлексій. Налаштованість сучасних лідерів отримувати прибуток з кожного подиху і кожного квадратного метра унеможливорює створення і підтримання ефективної негентропійної культурно-соціальної інфраструктури в принципі,

Суб'єктами – носіями впорядкованості, з врахуванням того, що впорядкованість у суспільстві – це гармонія, є люди, здатні відчувати і створювати гармонію: вчителі, митці, взагалі красиві й культурні, справедливі й небайдужі до несправедливості люди.

До таких суб'єктів мають за визначенням відноситися й правоохоронні органи, оскільки видалення носіїв ентропії відіграє також важливу роль в негентропійній міцності системи. Проте основою цієї міцності правоохоронні органи можуть стати лише при умові, що їм зрештою вдасться фундаментально переродитися зі зняття репресій проти власного народу, яким вони були започатковані. Без цього вони приречені бути носіями ентропії як найбільш антиправові органи.

Характер соціокультурних рефлексій не повинен бути згубним для суспільства. З іншого боку, прямий контроль над соціокультурними рефлексіями по-перше неможливий і, по-друге шкідливий в принципі. Опосередковане «виховання» правильних соціокультурних рефлексій є завданням всієї антропогенної складової суспільства, якою є культура. Правові механізми мають захищати культуру

і культурні надбання, але не регулювати її. Імперативні норми можуть стосуватися лише окремих питань, наприклад достовірності інформації перш за все в науці, а також навчання і у засобах масової інформації – як основного засобу очищення суспільства від чинників надмірного зростання ентропії.

Сучасний глобальний інформаційний світ є явищем унікальним і до цього Історії Людства невідомим. Глобалізації з огляду на масштаби історії, розвивається майже миттєво, будучи, як і весь наш Всесвіт складовою «Великого вибуху», де всі наступні події обумовлені попередніми і протікають на порядки швидше за попередні, тобто з усе зростаючим прискоренням. Впродовж більш ніж двох мільярдів років на поверхневій півці Землі в межах невеличкого порубіжного простору між розсіяною матерією Галактики й «кам'яною твердою» планети, протікає життя, перетворюючи нашу планету на унікальне явище Всесвіту – Планету води, повітря й біосфери. І лише близько сорока тисяч років існує на поверхні Землі Людина Розумна, яка шляхом проб і помилок, маючи в своєму розпорядженні лише півку порубіжного між надрами планети й Космосом простору, намагається побудувати можливо єдину у Всесвіті Планету культури, цивілізації й ноосфери, впорядкованого діяльністю солідарного світового співтовариства – науково обґрунтованою і врегульованою міжнародним правом.

За сорок тисяч років свого становлення Людство пережило два великих коливання «маятника історії» – дві діалектично альтернативні фази: «тезою» була перша і довша (переважно верхньопалеолітична) половина історії Людства, коли джерелом благ, знань і умінь для людей були їх власна (переважно колективна) звитяга й розум; друга фаза – «антитеза» – почалася з неолітичної революції, коли Людство стало розшаровуватися на тих, хто працює і тих, на кого працюють.

Альтернативність «антитези» «тези» полягала найперше в тому, що «найпрестижнішим» заняттям людей стало накопичення благ, яке здійснювалося, переважно, протиприродним шляхом експлуатації людини людиною: не створюючи блага, але відчужуючи й накопичуючи їх, експлуатація обумовила конфліктність всієї епохи «антитези». Як засоби стримування «війни всіх проти всіх», породженої експлуатацією, формувалися й головні інститути Цивілізації – Держава і Право. Механізми експлуатації зводилися до трьох основних категорій: від імені і «во служіння» невідомим містичним авторитетам здійснювалася релігійна експлуатація в теократичних суспільствах; за допомогою сили чи погрози силою – військово-політична експлуатація у переважній більшості станово-стратифікованих суспільств, зрештою, через нечесну торгівлю, лихварства, інших способів нееквівалентного обміну й необґрунтованого збагачення у торговельно-фінансових суспільствах.

«Антитеза» різномасштабно завершується в останні століття, готуючи людство до третьої стадії діалектичної тріади – «синтезу» – тривалого спокійного стану рівноваги між Людством і його Планетою і гармонією між найважливішими історичними надбаннями Людства періодів «тези» й «антитези». Лібералізм Нового часу – останній етап антитези з певними ознаками майбутнього «синтезу», такими як принципи верховенства права і рівності громадян перед законом, ідей парламентаризму, держави як суспільного договору, громадянського суспільства та інших. Лібералізм зробив «відкритими» окремі регіональні суспільства, об'єднавши Людство торгівлею і створивши передумови торгово-фінансової глобалізації.

Сучасне міжнародне співтовариство «тримається купи» переважно завдяки глобальній мережі фінансової залежності. Остання ж, в свою чергу, побудована на переважно фіктивних засадах: рахунки в банках та інші деривативи, що слугують мірилом залежності, внаслідок постійно зростаючих темпів інфляції, можуть бути забезпечені реальними благами лише на третину чи й того менше. Лавиноподібне зростання інфляції являє собою один з проявів загального закону довільного зростання ентропії. У фінансовій сфері цей закон обумовлений вибухом необґрунтованих збагачень, що охопили більшість суспільств на межі тисячоліть і здатні досить швидко взагалі девальвувати значення грошей як соціального інституту. Інфляція, в свою чергу обумовлена більш загальним законом «соціальної ентропії», відповідно до якого у суспільстві при відсутності постійної роботи над збереженням його гуманітарної складової чи, простіше кажучи, його «людськості», відбувається лавиноподібне зростання ентропії.

Перехід до ери «синтезу» лавиноподібно прискорюється на межі тисячоліть. Лібералізм зробивши свою справу, невідворотно поступається якомусь іншому, поки що не встановленому міжнародному суспільному ладу. Новий суспільний лад реально може стати міжнародним правопорядком, у якому представники різних регіональних цивілізацій налагодять конструктивне співробітництво, маючи для цього спільні загальнолюдські цінності, спільну систему знань, спільну систему комунікацій і, зрештою, спільну систему правил, якою має шанс стати сучасне міжнародне право. Яка з безлічі сучасних ідеологій найповніше відображає цей можливий світопорядок? Модель такого правопорядку тісно пов'язана з ідеєю ноосфери П. Т. де Шардена і В.І.Вернадського, під якою розумілася поверхня або

«геологічний простір» планети, впорядкований солідарною діяльністю Людства для соціально комфортного, «екологічно чистого» проживання, з високим «ступенем міцності» на випадок природних і антропогенних криз.

Але це лише один з можливих сценаріїв майбутнього Людства. «Маятник Нової історії», давши світу лібералізм і позитивну модерну науку, нині завмер у точці свого найвищого підйому перед рухом у зворотному «постмодерному» напрямі, яким може стати будь-яка з можливих альтернатив сучасній раціонально організованій світовій торгово-фінансовій імперії. Вибір майбутнього Людства на тисячі наступних років нині залежить від спонтанної реакції всього сучасного населення планети на критичні виклики, які воно в цілому не усвідомлює через свою кричущу неосвіченість.

Тому переважно несвідома спонтанна реакція Людства (його соціокультурна рефлексія) на виклики сучасності може виявитися не «кроком вперед» до ноосфери, а «кроком назад» – до ідеократичних милітаризованих тоталітарних режимів, в тому числі і глобального поширення, на чолі, відповідно, з релігійно-ідеологічною або (і) «військово-силовою» верхівкою. Зрозуміло, що такі суспільні порядки не зорієнтовані на верховенство права і взагалі на дівість права як системи рішень і правил, спрямованих на забезпечення загальнолюдського спільного блага. Такі порядки не сумісні з започаткованими лібералізмом соціальними інститутами, включаючи й міжнародне право, тому при них годі й сподіватися на досягнення останніми зрілості й гармонійності в їх діяльності.

Міжнародне співтовариство лише починає будувати загальнолюдську цивілізацію, спираючись на міжнародне право і, перш за все, на забезпечену Статутом ООН правову основу – принцип суверенної рівності держав. Право, як раціонально обґрунтовані правила, є складовою культури Нового часу (Модерну). Сучасна ж мода полягає у невдоволенні лібералізмом і ліберальним правом. Саме зараз перші прояви постмодерного «інформаційного суспільства» втілюються у переважно несистемному «інформаційному шумі», який зводить нанівець зусилля наук XVII-XX століть, відкидаючи загальний рівень освіченості Людства на рівень Середньовіччя. Це з-поміж іншого обумовлено й тим, що щира солідарна єдність населення планети не може будуватися лише на раціональних критеріях. Для загальнолюдської солідарності необхідно, щоб індивідуум любив Людство, пишався ним, розумів його унікальність у Всесвіті. Солідарне Людство – це перспектива, наближення до якої можливе лише в режимі толерантного й мультикультурного «ансамблю» всіх його «малих» і «великих» культур, оскільки надійний і довготривалий порядок у суспільстві забезпечує культура в цілому, а не окремі її складові – репресивно-політичні, релігійні чи будь-які інші.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / пер. с англ. – М.: Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА*М-НОРМА, 1998. – 624 с.
2. Вебер М. Про деякі категорії соціології розуміння // Соціологія. Загальноісторичні аналізи / пер. з нім. О. Погорілий. – К.: Основи, 1998. – С. 104-157.
3. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998. – 321 с.
4. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. – К.: Таксон, 2003. – 300 с.
5. Карбонье Ж. Юридическая социология. – М.: Международные отношения, 1986. – 267 с.
6. Касьянов В.В., Нечипуренко В.Н. Социология права. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 450 с.
7. Лопаева В.В. Социология права. М.: Норма, 2000. – 234 с.
8. Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. М.: "Мир", 1990. – 856 с.
9. Поляков А.В. Общая теория права: Феноменолого-коммуникативный подход. – СПб.: Из-во "Юридический центр Пресс", 2003. – 845 с.
10. Радзівилл О.А. Соціологія права та порівняльне правознавство // Проблеми державного будівництва в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2004. – Вип. 8. – С. 265–266.
11. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика. – М.: Астрель, 2006. – 1176 с.
12. Тойнби А. Дж. Постижение истории. – М.: Айрес-Прес, 2004. – 640 с.
13. Хабермас Ю. Примирение через публичное употребление разума. Замечания о политическом либерализме Джона Роулса // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С. 51-57.
14. Хакен Г., Хакен-Крелль М. Тайны восприятия / пер. с нем. А.Р. Логунова. – М.: Институт компьютерных исследований, 2002. – 272 с.

Радзівилл А. А. Причины роста социальной энтропии и социально-правовые методы его сдерживания / Институт международных отношений Национального авиационного университета.

В статье исследуются понятия «социальная энтропия» – как феномен роста неупорядоченности и непрогнозируемости социальных процессов, характерный для кризисных периодов развития обществ, и «социокультурная рефлексия» – как множество отображений в коллективном сознании общества обобщенного опыта его истории: анализируется влияние социокультурных рефлексий на динамику социальной энтропии и рассматриваются возможные пути социально-правового регулирования влияния социокультурных рефлексий на состояние общества с целью минимизации возрастания социальной энтропии.

Ключевые слова: социальная энтропия, социокультурная рефлексия, нарратив, социальная и культурная динамика, модерн, постмодерн, солидаризм, социально-правовые методы, социология права, социальная инженерия, информационное общество.

Radziwill A. A. *The reason of growing entropy and social-justice method's its control* / Institute of International Relations National Aviation University.

The article investigates the concept of "social entropy" – a phenomenon of growth disorder and unpredictability of social processes characteristic of the critical periods of development of societies, and "social and cultural reflection" – a set of maps in the collective consciousness of the generalized experience of its history: the influence of socio – cultural reflections on the dynamics of social entropy and considers possible directions of sociologically - law influence cultural reflections on the state of society in order to minimize the social entropy.

Key words: social entropy, socio– cultural reflection, narrativ, social and cultural dynamic, modern, postmodern, solidarism, social-justice method's, justical sociology, social ingeniria, information societie.